

УДК 658:338.439.5

Ясіновська І.Ф.,
к.е.н, доцент, доцент кафедри
фінансів суб'єктів господарювання
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Yasinovska I.F.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor of the
department of finance of economic entities
Ivan Franko National University of Lviv

SIGNIFICANCE AND POTENTIAL OF DOMESTIC ENTERPRISES IN PROVIDING OF FOOD SECURITY

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки формує продовольчий комплекс і здебільшого визначає рівень продовольчої безпеки. Як результат необґрунтованих реформ аграрного сектору економіки не ефективно використовується виробничий та фінансовий потенціал країни, її природні ресурси. Тому, незважаючи на значні площі чорноземів та сприятливі кліматичні умови проблеми забезпечення продовольчої безпеки залишаються актуальними для України.

Проблема продовольчої безпеки в Україні існує передусім як соціально-економічна. Проблема постала особливо гостро в умовах фінансової кризи, коли рівень платоспроможності населення суттєво знизився.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему забезпечення продовольчої безпеки вивчали такі науковці, як Андреева Н.М. [10], Басюркіна Н.Й. [9], Коваленко О.В. [11], Легеза Ю.О. [2], Настич В.Г. [7], Орешкова А.Ф. [2], Орленко Я.Ю. [1], Хміль Н.В. [8], Шевченко Н.О. [3] та ін.

Серед вчених значну увагу вирішенню глобальних проблем подолання недоїдання у світі приділяє Андреева Н.М. [10]. Проблеми забезпечення належного рівня продовольчої безпеки на державному рівні висвітлені у працях Басюркіної Н.Й. [9], Настич В.Г. [7], Хміль Н.В. [8], Шевченко Н.О. [3] й ін. Науковці сходяться на думці, що основна роль у вирішенні проблеми продовольчої безпеки належить сільському господарству. Однак у більшості наукових досліджень недостатньо уваги приділено аналізу резервів нарощення обсягів виробництва продукції сільського господарства вітчизняними підприємствами. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану продовольчої безпеки держави на основі аналізу виробництва та споживання продовольства населенням країни, оцінки рівня індикатора достатності споживання та резервів нарощування виробництва продукції сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національну продовольчу безпеку в широкому розумінні розглядають як стан економіки, а у більш вузькому значенні – як гарантовану здатність держави на принципах самозабезпечення основними харчовими продуктами та їх економічної і фізичної доступності, незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, задовольняти потреби населення в особі кожного громадянина продуктами харчування в необхідному обсязі, асортименті та якості на рівні, що забезпечує його здоров'я та інтелектуальний розвиток [1, с. 125].

Продовольча безпека – це такий еколого-економічний стан держави (регіону), при якому на принципах самозабезпечення задовольняються потреби населення в особі кожного громадянина якісними і безпечними продуктами харчування відповідно до прийнятих стандартів і норм на необхідному рівні з метою підтримання їх звичайної життєвої діяльності [2, с.79].

Задоволення фізіологічних потреб людини якісними та безпечними продуктами харчування складає матеріальну основу біологічного, політичного, соціального та духовного існування індивіда, сім'ї, соціальної групи, держави, суспільства та людства в цілому. Питанню продовольчої безпеки відводиться особливе місце в концепціях національної безпеки більшості розвинутих країн світу. Інтеграція України у світове та європейське співтовариство актуалізує вказану проблему, оскільки лише за умови гарантування забезпечення населення продовольством за будь-яких умов держава може проводити незалежну політику [3, с. 112].

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» № 1379 від 05.12.2007 року, передбачає, що оцінка рівня продовольчої безпеки в Україні здійснюється за

наступними індикаторами: добова енергетична цінність раціону харчування людини, забезпечення раціону людини основними видами продуктів, достатність запасів зерна в державних ресурсах, економічна доступність продуктів харчування, диференціація вартості харчування за соціальними групами, місткість внутрішнього ринку окремих продуктів, продовольча незалежність за окремими продуктами.

На даний час стан продовольчої безпеки в Україні не відповідає належному рівню і викликає занепокоєння науковців та громадськості. Середньодобова калорійність раціону населення країни впродовж останніх років поступово зменшується. У 2014 значення цього показника становило 2939, що перевищує граничний критерій.

З метою оцінки збалансованості харчування розраховуємо індикатор достатності споживання в розрізі окремих продуктів харчування (табл. 1). Фактичне споживання низки найважливіших видів продуктів харчування на одну особу в Україні значно нижче раціональних норм споживання, рекомендованих Інститутом харчування Міністерства охорони здоров'я України.

Таблиця 1

Індикатор достатності споживання окремих продуктів харчування населенням України у 2014 році

Продукт харчування	Раціональна норма споживання на одну особу, кг	Фактичне споживання на одну особу, кг	Індикатор достатності споживання
Хлібні продукти	101,0	108,5	1,074
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	54,1	0,676
Молоко і молокопродукти	380,0	222,8	0,568
Риба і рибопродукти	20,0	11,1	0,555
Яйця, шт.	290	310	1,069
Овочі і баштанні	161,0	163,2	1,014
Плоди, ягоди і виноград	90,0	52,3	0,581
Картопля	124,0	141,0	1,137
Цукор	38,0	36,3	0,955
Олія	13,0	13,1	1,007

Джерело: розрахунки автора на основі [4, с. 9]

У 2014 році в Україні, як і в попередні роки, зберігається відставання фактичного споживання від раціональної норми окремих видів продуктів харчування, а саме: м'яса і м'ясопродуктів – на 32 відсотки, молока і молокопродуктів – на 43 відсотки, риби та рибопродуктів – на 45 відсотків, плодів, ягід і винограду – на 42 відсотки, цукру – на 5 відсотків. Споживання більш дешевших продуктів (хлібних продуктів, яєць, овочів та баштанних культур, картоплі, олії) перевищує раціональні норми.

Таблиця 2

Обсяги виробництва окремих видів продукції сільського господарства, тис. тонн

Продукт харчування	1990 р.	2000 р.	2014 р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5
Усі категорії господарств				
Зернові та зернобобові культури	51009,0	24459,0	63859,3	12850,3
Овочі	6666,4	5821,3	9637,5	2971,1
Плоди та ягоди	2901,7	1452,6	1999,1	-902,6
Картопля	16732,4	19838,1	23693,4	6961,0
М'ясо (у забійній вазі)	4357,8	1662,8	2359,6	-1998,2
Молоко	24508,3	12657,9	11132,8	-13375,5
Яйця, млн. шт.	16286,7	8808,6	19587,3	3300,6
Сільськогосподарські підприємства				
Зернові та зернобобові культури	49563,8	19964,2	49902,6	338,8
Овочі	4872,1	986,3	1340,3	-3531,8
Плоди та ягоди	1347,1	1347,1	332,0	-1015,1
Картопля	4793,6	276,7	758,9	-4034,7
М'ясо (у забійній вазі)	3099,0	438,1	1451,8	-1647,2
Молоко	18634,1	3668,7	2647,5	-15986,6
Яйця, млн. шт.	10126,0	2977,3	12536,2	2410,2

продовження табл. 2

1	2	3	4	5
	Питома вага сільськогосподарських підприємств			
Зернові та зернобобові культури	97,2	81,6	78,1	-19,1
Овочі	73,1	16,9	13,9	-59,2
Плоди та ягоди	46,4	18,2	16,6	-29,8
Картопля	28,6	1,4	3,2	-25,4
М'ясо (у забійній вазі)	71,1	26,3	61,5	-9,6
Молоко	76,0	29,0	23,8	-52,2
Яйця, млн. шт.	62,2	33,8	64,0	1,8

Джерело: розрахунки автора на основі [5]

У 2014 р. порівняно з 1990 р. усі категорії господарств збільшили виробництво зернових та зернобобових культур, овочів, картоплі, яєць, натомість суттєво зменшили обсяги виробництва плодів та ягід, м'яса, молока. Значно складнішою є ситуація у сільськогосподарських підприємствах, які впродовж досліджуваного періоду суттєво зменшили обсяги виробництва овочів, плодів та ягід, картоплі, м'яса, молока. Значна частина продукції сільського господарства останніми роками вироблялась господарствами населення, які відчутно впливають на кон'юнктуру ринку, проте тільки тимчасово можуть забезпечити населення продукцією сільського господарства. Більшість виробленої продукції в господарствах населення використовується для власного споживання та якість такої продукції не можливо контролювати. Задовольняти продовольчу потребу населення під силу середнім та великим підприємствам, виробництво яких базується на інших організаційно-технічних і технологічних засадах. Однією з вагомих причин складної ситуації у сільському господарстві став диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію.

Фактичні обсяги споживання населенням країни молока і молокопродуктів зменшилися на фоні скорочення поголів'я корів у всіх категоріях господарств, а погіршення показника споживання риби та рибопродуктів – скорочення вилову риби у внутрішніх водоймах. Однак, це не є основною причиною зменшення їх споживання, оскільки потреба врегульована імпортозаміщенням і дефіциту на цю продукцію ми не відчуваємо. Визначальною причиною нераціонального харчування є низький рівень платоспроможності населення, який впродовж останніх років значно погіршився. Вагомими причинами такого стану стало зниження доходів населення за одночасного зростання цін.

В умовах фінансової кризи особливо гостро постає питання зниження платоспроможного попиту населення, адже значна частина населення опинилася за межею бідності та не в змозі забезпечити себе товарами першої необхідності, у тому числі і збалансованим харчуванням. Розмір реальної заробітної плати впродовж останніх двох років суттєво зменшився (рис. 1).

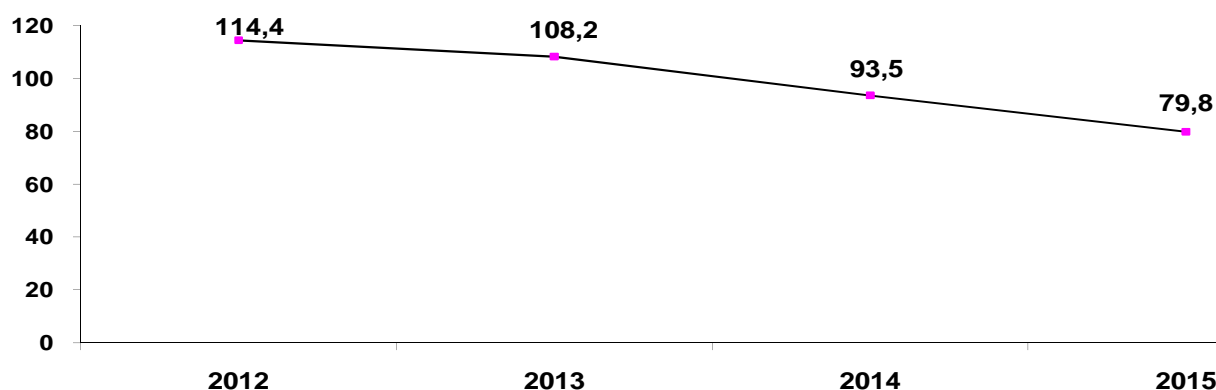

Рис. 1. Індекси реальної заробітної плати за січень-грудень, у % до відповідного періоду попереднього року

Джерело: дані Державної служби статистики України [6]

З даних рис. 1 бачимо стрімке зменшення рівня реальної заробітної плати в Україні впродовж досліджуваного періоду, що стало результатом інфляційних процесів. Водночас спостерігаємо стрімке зростання споживчих цін на товари та послуги (табл. 3).

Спостерігається стрімке зростання цін на продукти харчування. Водночас стрімко зростають ціни і на інші споживчі товари та послуги, зокрема на одяг та взуття у 2015 році зросли відносно попереднього року на 33,1 %; на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива – у 2,1 раза; предмети домашнього вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла – на 45,9 %; охорону

здоров'я – на 37,6 %; транспорт – на 36,8 %; зв'язок – на 5,9 %; освіту – на 17,9 відсотка. Усі ці чинники призвели до зниження платоспроможності населення країни.

Таблиця 3

**Індекси споживчих цін на товари і послуги в Україні за січень-грудень
(до відповідного періоду попереднього року), відсотків**

Показник	Рік			
	2012	2013	2014	2015
Індекс споживчих цін	100,6	99,7	112,1	148,7
Продукти харчування	96,9	97,6	112,1	144,4
Хліб і хлібопродукти	98,0	101,1	113,4	160,6
М'ясо та м'ясопродукти	107,1	98,1	110,9	131,3
Риба та продукти з риби	104,0	96,1	117,1	160,2
Молоко, сир та яйця	102,2	99,9	110,9	128,5
Олія та жири	102,9	99,6	106,5	145,5
Фрукти	94,5	88,0	124,8	172,4
Овочі	54,0	88,3	104,1	130,8

Джерело: дані Державної служби статистики України [6]

Для України проблема забезпечення продовольчої безпеки має особливо важливе значення, що зумовлюється сучасним станом розвитку вітчизняного агропромислового комплексу, нарощування виробництва у якому відбувається переважно екстенсивним шляхом. Ситуацію загострюють періодичне «ручне» втручання держави у функціонування аграрного сектору та недореформованість земельного ринку [7, с. 43].

Продовольча безпека в певній мірі відображає стан економіки держави у контексті сталого розвитку. Її стан свідчить про існування загроз продовольчої безпеки, як на рівні країни, так і на рівні людини. Це стосується кількісних та якісних параметрів, що знаходять своє відображення у економічному, екологічному та соціальному вимірах сталого розвитку суспільства. Забезпечення продовольчої безпеки держави є комплексною проблемою, у вирішенні якої основне навантаження «лягає на плечі» сільського господарства. Тому, гарантувати безперешкодну доступність населення України до безпечних та якісних продуктів харчування, там самим, забезпечуючи продовольчу безпеку та незалежність країни, держава може виключно у випадку переведення галузі на засади сталого розвитку [8, с. 240].

Продукти харчування повинні бути безпечними та повною мірою задовольняти споживчі потреби громадян. Від стану продовольчої безпеки залежить працездатність та здоров'я населення, середня тривалість життя.

Проблема продовольчої безпеки в розвинених країнах в основному пов'язана з якістю споживаних товарів. Безпека і якість продовольчої сировини і харчових продуктів стали одним з основних чинників, які визначають здоров'я населення. Здорове харчування сприяє профілактиці захворювань, підвищенню стійкості організму до несприятливого впливу довкілля, продовженню життя, забезпечує нормальне зростання і розвиток дітей. Збільшення в останні роки попиту на високоякісні продукти харчування стимулює інтерес до вивчення проблеми продовольчої безпеки з точки зору інформації про безпеку продуктів [9, с. 7]. На міжнародному рівні до кінця ще не вирішені питання широкого розповсюдження харчових продуктів, що продукуються «генною» хвилею розвитку науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим низка міжнародних компаній займаються активним просуванням на ринок країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою генетично модифікованих продуктів, харчових добавок, продуктів харчування, що містять гормони [10, с. 35].

Україна займає стійку позицію серед ресурсно-орієнтованих економік, для яких перехід на шлях інноваційного розвитку неможливий без створення ринкових інститутів, що забезпечуватимуть ефективність економічної системи в цілому. Однак це середовище наразі побудоване таким чином, що в країні, яка здатна нагодувати півсвіту, власне населення харчується нераціонально. Для запобігання кризовим явищам в умовах невизначеності пріоритетом державного управління має стати прораховування майбутніх ризиків, визначення можливих стратегічних сценаріїв гарантування продовольчої безпеки в умовах криз, що має бути закріплено в законі. Існує безліч можливих варіантів майбутнього. Проте будь-який з них має обов'язково ґрунтуватися на інноваційних рішеннях, що не суперечили б гарантуванню продовольчої безпеки [11, с. 106].

Стан продовольчої безпеки формується під впливом багатьох чинників, зокрема кліматичних умов та наявних природних ресурсів (площі та структури сільськогосподарських угідь), політичної ситуації, фази економічного розвитку тощо. Неefективні та часто непослідовні реформи в аграрному секторі призвели до руйнування матеріально-технічної бази АПК. Низькі обсяги виробництва продукції сільського господарства, незадовільні показники рентабельності її виробництва, низька урожайність

сільськогосподарських культур вказують на те, що сільськогосподарський потенціал країни використовується далеко не повною мірою.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи, можемо констатувати, що доступність продуктів харчування залишається недостатньою, причому відслідковується негативна тенденція зниження платоспроможності населення, що є першопричиною нераціонального харчування. Тому особливого значення набуває проблема покращення життєвого рівня населення, що в свою чергу забезпечить платоспроможний попит на продовольство високої якості. Визначальними чинниками, які негативно впливають на рівень продовольчої безпеки України є недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази, що регламентує питання якості та безпечності продуктів харчування, системи державного регулювання та підтримки аграрного сектору. Політика держави мала б бути спрямована на формування фінансово-економічного механізму, який заохочуватиме виробників виробляти, а населення купувати та споживати корисні, безпечні та екологічно чисті продукти. Стимулювати виробників можна за допомогою державних субсидій, кредитів, пільгового оподаткування.

Природно-ресурсний та людський потенціал не відповідає темпам росту реального валового внутрішнього продукту. Розвивати ринок продукції сільського господарства доцільно за рахунок великих спеціалізованих підприємств. Подальший розвиток сільського господарства можливий за умови зростання темпів та ефективності виробництва продукції галузі на основі інтенсифікації, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, реконструкції виробництва та його технічного переозброєння, інтенсивного використання виробничого потенціалу. Україна, маючи значний потенціал для розвитку аграрної сфери, за умови ефективних реформ у цій галузі, створення сприятливого інвестиційного середовища, покращення якості та забезпечення стандартизації продовольства у відповідності із міжнародними нормами, може не тільки повною мірою забезпечити продовольчу безпеку власних громадян, але і зайняти чільне місце з-поміж основних експортерів сільськогосподарської продукції.

Література

1. Орленко Я.Ю. Особливості категорії "продовольча безпека": теоретичні засади / Я.Ю. Орленко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 11. – С. 123-125.
2. Лєгеца Ю.О. Визначення поняття «продовольча безпека» / Ю.О. Лєгеца, А.Ф. Орешкова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 2. – С. 74-80.
3. Шевченко Н.О. Продовольча безпека як політичний та економічний пріоритет держави / Н.О. Шевченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 3. – С. 111-113.
4. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики України, 2015. – 54 с.
5. Сільське господарство України : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 379 с.
6. Офіційний сайт Державної служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Настич В.Г. Продовольча безпека як складова національної безпеки України / В.Г. Настич // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 3. – С. 43-48.
8. Хміль Н.В. Продовольча безпека як складова сталого розвитку сільського господарства / Н.В. Хміль // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2. – С. 236-241.
9. Басюркіна Н.Й. Продовольча безпека як системна характеристика функціонування агропромислового сектору економіки / Н.Й. Басюркіна // Економіка харчової промисловості. – 2011. – № 2. – С. 5-10.
10. Андрєєва Н.М. Продовольча безпека України в епоху світової глобалізації / Н.М. Андрєєва // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 2. – С. 32-38.
11. Коваленко О.В. Продовольча безпека в системі пріоритетів інноваційного розвитку / О.В. Коваленко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2015. – Т. 21, № 4. – С. 99-109.

References

1. Orlenko, Ya.Yu. (2013), "Features for "food security": the theoretical foundations", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 11, pp. 123-125.
2. Legeza, Yu.O. and Orieshkova, A.F. (2014), "The definition of "food security", *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 2, pp. 74-80.
3. Shevchenko, N.O. (2011), "Food security as a political and economic priority state", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 3, pp. 111-113.
4. "Balances and consumption of basic foodstuffs population of Ukraine", statistical yearbook, (2015). State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 54 p.
5. "Agricultural Ukraine", statistical yearbook, (2015), State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 379 p.
6. The State Statistics Service of Ukraine, Statistical collection Ukraine on 2015, available at: <http://ukrstat.gov.ua>.
7. Nastych, V.H. (2013), "Food security as a component of national security of Ukraine", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 3, pp. 43-48.

8. Xmil, N.V. (2014), "Food security as a component of sustainable agriculture", *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotexnologichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 2, pp. 236-241.

9. Basiurkina, N.Y. (2011), "Food safety system as characteristic for the agricultural sector", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, no. 2, pp. 5-10.

10. Andrieieva, N.M. (2009), "Ukraine Food security in an era of world globalization", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, no. 2, pp. 32-38.

11. Kovalenko, O.V. (2015), "Food security in the system of priorities of innovation development", *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tehnologii*, no. 4, Vol 21, pp. 99-109.

Рецензент: д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Львівський національний університет імені Івана Франка К.В. Васьківська

УДК 657:65.011.47:631.1

Гангал Л.С.,
асистент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу
Буковинський державний фінансово-економічний університет

МЕХАНІЗМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Hanhal L.S.,
assistant of the department of accounting,
audit and of economic analysis
Bukovyna State University of Finance and Economics

MECHANISM OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL MAINTENANCE FOR MANAGEMENT OF COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Високий динамізм ринкової економіки, активізація процесів глобалізації та інтернаціоналізації господарського життя, посилення міжнародної конкурентної боротьби, що виступають головними ендогенними та екзогенними детермінантами розвитку економічного простору України, висувають нові вимоги до системи управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств, ефективність якої залежить від її здатності швидко та адекватно реагувати на вимоги глобального економічного середовища.

За такої ситуації закономірним є зростання ролі сучасних систем оцінювання та інформаційного забезпечення господарської діяльності, які у режимі реального часу дають змогу вирішувати існуючі проблеми конкурентоздатності господарських структур у глобальному економічному середовищі. Це зумовлює необхідність вивчення організаційно-методичних аспектів систем бухгалтерського обліку, аналізу і контролю як базового інструменту інформаційного забезпечення системи управління конкурентоспроможністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарськими підприємства знайшли відображення в працях таких вчених-економістів, як: Безродна Т.М. [1], Бондаренко Г.С. [2], Гільміярова М.Р. [4], Голов С.Ф. [5], Макаренко Н.Л. [3], Касич А.О. [6], Карбан О.І. [6], Майданевич П.М. [7], Пилипенко А.А. [8], Циган Р.М. [6].

Однак, важливість та необхідність розробки теоретико-методологічних і практичних основ, котрі стосуються формування якісного обліково-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю суб'єктів агробізнесу різних в даний час залишаються невирішеними, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування потужного інформаційного базису управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на основі їх обліково-аналітичного забезпечення, спрямованого на створення умов успішного функціонування господарюючих суб'єктів в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління конкурентоспроможністю підприємства представляє собою систематичний, планомірний і цілеспрямований вплив на систему конкурентоспроможності з метою збереження її стійкості чи переведення з одного стану в інший за допомогою необхідних і достатніх способів і засобів впливу [2].